

ARTE PREHELÉNICA E ARTE GREGA

Bacharelato de Historia da Arte.

José Luís, Santiago de Compostela

Arte Prehelénica: A civilización Minoica

- **Contexto e Introducción:** A arte prehelénica é o preludio da arte grega. A civilización minoica, xurdida en Creta, foi unha sociedade de carácter pacífico, talasocrática (dominio do mar) e organizada arredor de grandes **palacios-labirinto**, que servían como centros administrativos e rituais.
- **Arquitectura:** Os **palacios** (Cnosos, Festos) non tiñan murallas defensivas, o que suxire unha sociedade sen grandes conflitos. A súa arquitectura é funcional e orgánica, con múltiples espazos sen unha planificación rixida. As súas **columnas** son un elemento distintivo: de madeira, delgadas na base e máis anchas na parte superior, cun capitel sinxelo.
- **Pintura:** É a manifestación artística máis importante, conservada en **frescos** murais. Caracterízase por un estilo moi naturalista, con figuras alongadas e cheas de **dinamismo e vitalidade**. Os temas principais son escenas da natureza (delfíns, aves), rituais (o salto do touro) e a vida palacial. As cores son vivas e os trazos expresivos.
- **O Fresco do Salto do Touro:** Unha obra que encapsula o dinamismo minoico. Representa un rito coñecido como a taurocatapsia, no que acróbatas saltan sobre un touro. As figuras son flexibles, alongadas e con gran **naturalismo**.

Civilización Minoica

Arte Prehelénica: A Civilización Micénica

- **Contexto e Introducción:** A cultura micénica, no Peloponeso continental, era radicalmente diferente da minoica. Era unha **sociedade militarista e aristocrática**, controlada por unha elite guerreira. A súa arte reflicte este carácter bélico e a súa necesidade de protección.
- **Arquitectura:** A súa arquitectura é funcional e defensiva. Construíron **ciadelas fortificadas** en lugares elevados con enormes **murallas ciclópeas** (feitas con grandes bloques de pedra sen argamasa). O corazón da cidadela era o **mégaron**, unha gran sala rectangular con catro columnas e lareira central, que servía como salón de trono e centro cerimonial.
 - **O Tesouro de Atreo:** Unha das súas construcións funerarias máis impresionantes. Trátase dunha tumba de cúpula (tholoi) con forma de colmea, feita por **aproximación de fiadas** e cuberta de terra.
 - **A Porta dos Leóns:** Un exemplo de escultura monumental grega temperá. O **triángulo de descarga** sobre a entrada está decorado con dous leóns afrontados, que simbolizan o poder e a forza do rei.

Civilización Micénica

Arte Grega: Contexto histórico e evolución

- **Época Arcaica** (c. 650–480 a.C.): A arte renace despois da Idade Escura. A sociedade organízase nas **polis**. Na arquitectura, defínense as ordes clásicas (dórica e xónica). Na escultura, o **Kouros** e a **Koré** son as figuras dominantes, que presentan un forte **hieratismo**, **frontalidade** e o característico sorriso arcaico.
- **Época Clásica** (c. 480–323 a.C.): O período de máximo esplendor. A arte busca o **equilibrio**, a **harmonía**, a **perfección** e o **humanismo**.
 - o **Estilo Severo** (480–450 a.C.): Transición do arcaico ao clásico. As figuras gañan movemento e abandónase o sorriso arcaico por unha expresión máis seria e contida.
 - o **Plena Idade Clásica** (450–400 a.C.): Momento da máxima perfección. Defínese o **canon** de proporcións ideais. A escultura utiliza de forma sistemática o **contraposto** e busca a serenidade.
 - o **Estilo Postclásico** (400–323 a.C.): A arte vólvese máis elegante, con figuras máis esbeltas, e comeza a mostrar unha maior sensibilidade e humanidade.
- **Época Helenística** (c. 323–31 a.C.): Coa expansión de Alexandre Magno, a arte faise máis internacional. Abandónase a serenidade e búscanse o **dinamismo**, o **dramatismo**, o **realismo** e a **expresividade**. A escultura representa temas da vellez, a dor e o movemento violento.

Kouros de Anavysos e Koré de Peplo

Arquitectura Grega: As Ordes Clásicas

- **Características xerais:** A arquitectura grega caracterízase polo uso da **estrutura arquitrabada** (baseada en liñas horizontais e verticais) e polo seu interese pola **proporcionalidade e a harmonía**. O material principal era o **mármore**, que permitía un acabado perfecto.
- **As Ordes Clásicas:** Son sistemas compositivos que regulan a relación entre os elementos do templo (columna, capitel e entablamento).
 - **Orde Dórica:** A máis antiga, sobria e robusta. Representa a **forza e a sinxeleza**. O seu capitel é sinxelo (ábao e equino), o fuste estriado sen base e o entablamento ten un friso con **tríglicos** e **métopas** (paneis con relevos). O Partenón é o seu mellor exemplo.
 - **Orde Xónica:** Máis elegante, esvelta e lixeira. O seu capitel ten dúas **volutas** ou espirais. O fuste é máis delgado, con estrías máis profundas, e posúe unha base propia. O seu **friso** é continuo e sen interrupcións, o que permite unha narración visual máis fluída. O Erecteión é o seu máximo exponente.
 - **Orde Corintia:** É unha variante da orde xónica. A súa principal diferenza reside no capitel, que está profusamente decorado con follas de **acanto**, o que lle confire un carácter máis ornamental. Utilízase principalmente no período helenístico e, sobre todo, polos romanos.

Arquitectura Grega: Tipos de Edifícios

- **O Teatro:** Fundamental para a vida cultural da polis. Ten unha estrutura semicircular, aproveitando as ladeiras dos outeiros. Constaba de tres partes: a **orchestra** (espazo circular para o coro), a **cávea** (bancadas para os espectadores) e a **skené** (escenario).
- **A Stoa e a Ágora:** A **Ágora** era o centro político, social e comercial da cidade. A **stoa** era unha galería porticada que rodeaba a ágora.

O Templo Grego: estrutura e tipoloxías

- **Estrutura básica:** O templo grego, a morada do deus, era a construción máis importante. O seu esquema formal era moi sinxelo e constaba de tres partes principais:
 - o **Cella ou Naos:** O corpo central, onde se gardaba a estatua de culto do deus.
 - o **Pronaos:** O vestíbulo ou pórtico de entrada, situado diante da cella.
 - o **Opistódomos:** Un espazo posterior, sen acceso á cella, que moitas veces servía como almacén do tesouro.
- **Tipos de templo segundo as columnas:**
 - o **In Antis:** Dúas columnas entre as prolongacións dos muros da cella.
 - o **Próstilo:** Unha fila de columnas diante do pronaos.
 - o **Anfipróstilo:** Unha fila de columnas na parte dianteira e outra na posterior.
 - o **Períptero:** Rodeado de columnas por todos os lados, como o Partenón.
 - o **Díptero:** Rodeado por unha dobre ringleira de columnas.
 - o **Tholos:** Templo de planta circular.
- **A `Ordem:**** Cada un destes tipos de planta podía construírse en calquera das tres ordes arquitectónicas (dórica, iónica ou corintia), o que demostra a versatilidade do modelo grego.

Escultura Grega: A evolución do corpo humano

- **Características xerais:** O obxectivo principal da escultura grega era a **busca da perfección e a idealización** da figura humana.
- **Materiais:** O material máis común era o **bronce**, que permitía un maior dinamismo e detalle, aínda que moitas das obras orixinais perdéronse e coñecémolas a través de copias romanas en **mármore**.
- **Período Arcaico:** As figuras son ríxidas e con influencia exipcia. O **Kouros** (mozo) representa o ideal de beleza masculina, sempre espido. A **Koré** (moza) representa o ideal feminino, sempre vestida. Ambos posúen un **hieratismo e frontalidade** marcados.
- **Período Clásico:**
 - o **Estilo Severo:** As figuras gañan en naturalidade, rompen coa frontalidade. O contraposto comeza a usarse.
 - o **Plena Idade Clásica:** Os escultores logran un dominio perfecto das proporcións e da anatomía. Establécese o **canon** de beleza ideal e o **contraposto** convértese en estándar. A expresión facial é de **serenidade e equilibrio**.
 - o **Estilo Postclásico:** A figura humana vólvese máis estilizada e elegante. Abandónanse en parte os cánones anteriores e as figuras adquieren maior humanidade e expresión.
- **Período Helenístico:** A escultura abandona a contención clásica para buscar o **patetismo, o dramatismo e o movemento**. As figuras son máis dinámicas e emocionais. Os temas son máis variados, representando a vellez, a dor ou o sufrimento.

Pintura e Cerámica: Unha fiestra ó mundo grego.

- **Cerámica Grega:** A principal fonte de información sobre a pintura grega. A súa evolución estilística é unha cronoloxía fiable.
 - o **Estilo Xeométrico (s. X-VIII a.C):** Decoración con motivos xeométricos rigorosos.
 - o **Estilo de Figuras Negras (s.VII-VI a.C):** Siluetas de figuras pintadas con barniz negro sobre fondo de arxila. Os detalles grávanse cun buril.
 - o **Estilo de Figuras Vermellas (s. VI-V a.C):** Inversión da técnica. O fondo píntase de negro, deixando as figuras coa cor vermella da arxila. Os detalles son pintados con maior precisión.
- **Pintura Mural:** A maioría das mostras perdéronse, pero as poucas que se conservan e o estudo da cerámica mostran que se logrou un gran dominio do debuxo, o sombreado e a perspectiva
- **Os Mosaicos:** A partir do século IV a.C., os mosaicos feitos con seixos de cores acadan unha gran popularidade. As súas imaxes mostran gran dinamismo, sombreado e un trazado de contorno moi ben definido.

Obras obligatorias PAU 2026

- **O Partenón**
- **Atenea Niké**
- **Erecteión**
- **Discóbolo**
- **Doríforo**
- **A Centauromaquia**
- **Hermes con Dionisio neno**
- **O Apoxiomeno**

Análise do Partenón

- **Cronoloxía e Localización:** 447–432 a.C., na **Acrópole de Atenas**.
- **Arquitectos e escultor:** **Ictino e Calícrates** (arquitectos), **Fidias** (escultor principal).
- **Análise Formal:** Templo de **orde dórica** e planta rectangular (períptero - rodeado de columnas, octástilo - oito columnas na fachada). Feito en **mármore do Pentélico**, a súa perfección é froito das correccións ópticas: o éntase (engrosamento do fuste das columnas), a inclinación destas cara ao interior, a curvatura do estilóbato e a variación no grosor do friso. Orixinalmente, a súa decoración escultórica era magnífica, con **metopas**, un **friso** corrido e as esculturas dos frontóns, todas dirixidas por Fidias.
- **Significado e Función:** Templo dedicado a **Atenea Parthenos**, deusa protectora da cidade e da sabedoría. Símbolo do **esplendor da democracia ateniense** e do triunfo sobre os persas. Albergaba a estatua criselefantina (marfil e ouro) de Atenea, obra de Fidias.

O PARTENÓN

Análise do Templo de Atenea Niké

- **Cronoloxía e Localización:** 421–407 a.C., na **Acrópole de Atenas**.
- **Arquitecto:** Calícrates.
- **Análise Formal:** Pequeno templo de **orde xónica** (tetrástilo - catro columnas na fachada, e anfipróstilo - catro columnas na parte posterior). A súa elegancia e esbeltez son típicas do estilo xónico. O **friso corrido** tiña relevos que narraban as vitorias atenienses e na súa balaustrada exterior atopábase o relevo de Niké abotoándose a sandalia, que mostra un gran **dinamismo** e o uso de **pregos mollados**.
- **Significado e Función:** Dedicado a Atenea como deusa da vitoria (Niké). A súa función era conmemorar as vitorias militares atenienses contra os persas e a súa supremacía naval. A súa delicadeza e elegancia contrastan coa solemnidade do Partenón.

TEMPLO DE ATENEA NIKÉ

Análise do Erecteión

- **Cronoloxía e Localización:** 421–406 a.C., na **Acrópole de Atenas**.
- **Análise Formal:** Templo de **orde xónica** de planta moi irregular e asimétrica, xa que se construíu sobre un terreo sagrado onde se atopan as pegadas do tridente de Poseidón e a oliveira de Atenea. O seu elemento máis famoso é a **Tribuna das Cariátides**, un pórtico sostido por seis estatuas de mulleres (cariátides) que fan a función de columnas. As cariátides posúen un suave **contraposto** e gran elegancia, coa súa vestimenta (peplo) que flúe ao redor dos seus corpos.
- **Significado e Función:** É un templo de carácter ritual e non monumental. Dedicado a dous deuses, **Atenea e Poseidón**, no lugar onde se celebrou a súa mítica competición pola protección da cidade. As **cariátides**, coas súas túnicas drapeadas, representan un exemplo de beleza e harmonía do estilo clásico.

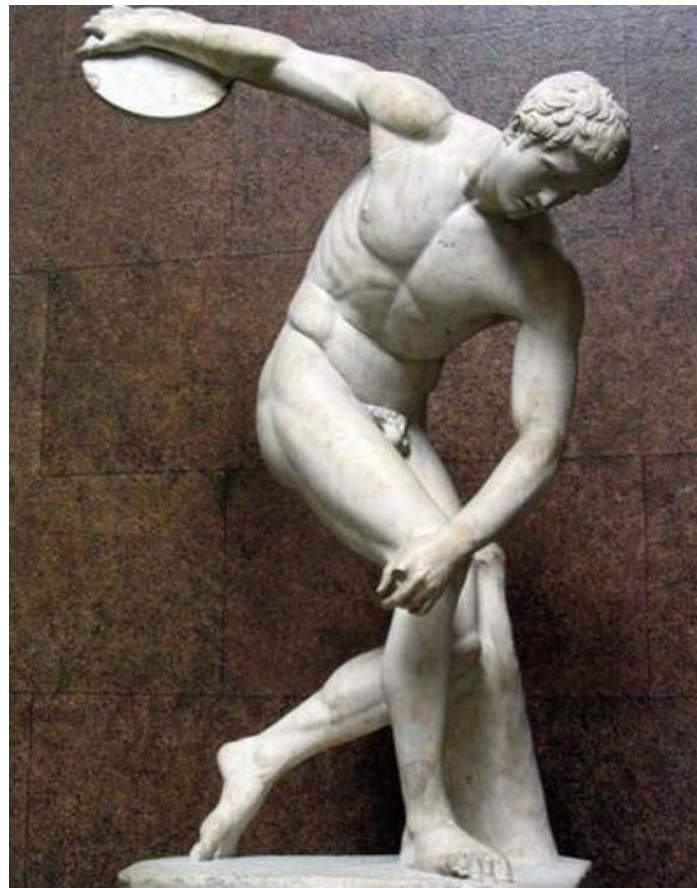

— ERECTEION

Análise do Discóbolo

- **Cronoloxía e Autor:** Obra de **Mirón** (c. 450 a.C.), coñecida a través de copias romanas en mármore.
- **Análise Formal:** Escultura de vulto redondo que representa un atleta no momento de lanzar o disco. Mirón logra capturar a **máxima tensión** estática no momento previo ao movemento, concentrando a enerxía no arco do corpo. A pesar da **tensión corporal**, o rostro do atleta mantén unha **serenidade ideal**, sen mostrar esforzo ou emoción. O corpo non ten que ser representado como é, senón como debería ser.
- **Significado e Función:** É un exemplo da busca de **dinamismo e movemento** na escultura do Estilo Severo. A obra simboliza o ideal de **beleza atlética e a harmonía do corpo humano**, encapsulando o ideal de perfección grego.

O DISCÓBOLO

Análise do Doríforo

- **Cronoloxía e Autor:** Obra de **Policleto** (c. 450 a.C.), coñecida a través de copias romanas en mármore.
- **Análise Formal:** A estatua dun mozo que porta unha lanza. Policleto establece o **canon** de beleza, un sistema de **proporcións matemáticas** ideais para o corpo humano (7 cabezas). Introduce de forma definitiva o **contraposto**, no que o corpo descansa sobre unha perna (a de apoio), mentres a outra está lixeiramente flexionada. Este sistema crea un xogo de liñas opostas (ombro caído, cadeira elevada), dando unha sensación de movemento e naturalidade.
- **Significado e Función:** É a máxima expresión do ideal de **equilibrio, harmonía e beleza** da Plena Idade Clásica. O **canon de Policleto** converteuse na norma para a representación do corpo humano, sendo o Doríforo o exemplo por excelencia.

O Doríforo

Análise da Centauromaquia

- **Cronoloxía e Localización:** Relevos do **Partenón** (c. 447–432 a.C.), situados nas **métopas** do friso dórico.
- **Análise Formal:** Representan o combate entre os lapitas e os centauros. O **relevo** amosa unha gran **tensión, violencia e dinamismo**, con corpos en violento movemento e posturas tensas. A pesar do dramatismo, as figuras dos gregos manteñen a **serenidade e o idealismo** propios da época clásica, contrastando coa furia das figuras mitolóxicas.
- **Significado e Función:** Simbolicamente, a loita representa o **triunfo da civilización (gregos) sobre a barbarie (centauros)**. No contexto histórico de Atenas, é unha alegoría da **vitoria dos gregos sobre os persas** nas Guerras Médicas, un tema recorrente na Acrópole.

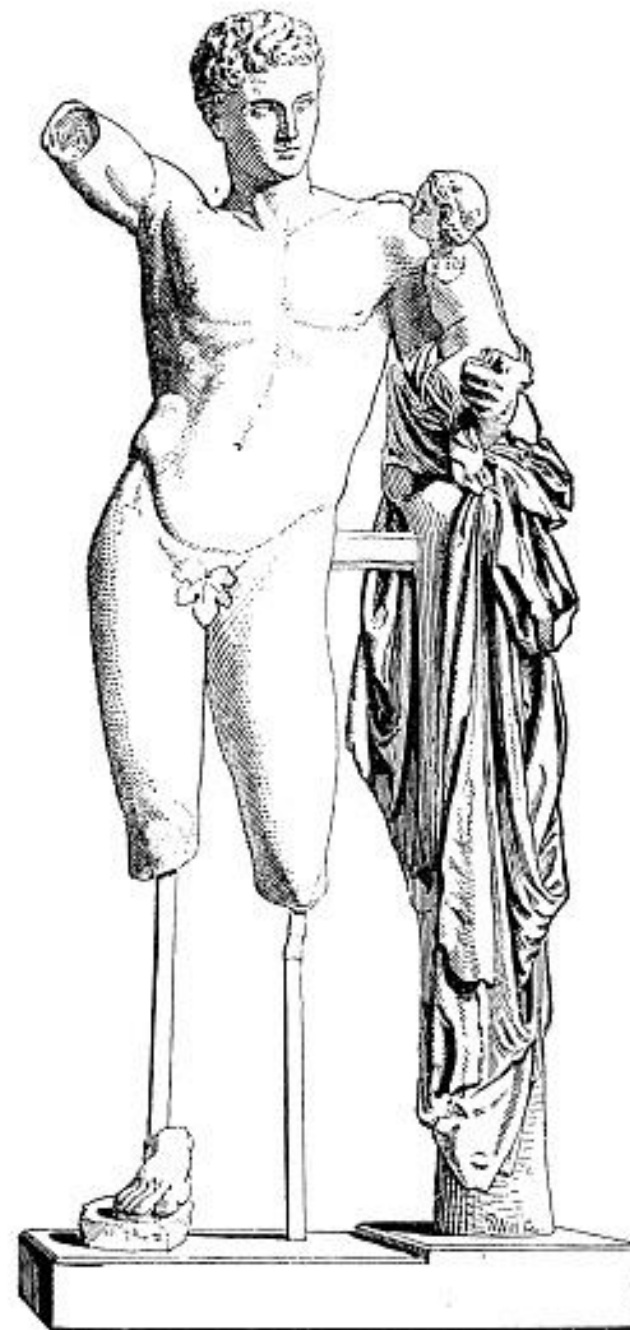
CENTAUROMAQUÍA

Análise do Hermes con Dionisio neno

- **Cronoloxía e Autor:** Obra orixinal en mármore de **Praxíteles** (c. 340 a.C.).
- **Análise Formal:** Escultura de vulto redondo que representa a Hermes sostendo ao neno Dionisio. A figura de Hermes é **esvelta, alongada e elegante**, cunha sensibilidade e delicadeza que a afastan do ideal atlético de Policleto. O **contraposto** é moi marcado, creando un ritmo en S. O uso de **sfumato** (sombras suaves) e o pulido do mármore dan á pel unha sensación de carnalidade e vida.
- **Significado e Función:** É un exemplo do **Estilo Postclásico**, no que a escultura se humaniza e adquire maior **sensibilidade e graza**. Simboliza a busca de **elegancia e harmonía**, mostrando aos deuses como seres máis próximos e humanos.

HERMES CON DIONISIO NENO

HERMES WITH THE CHILD DIONYSUS,

Análise do Apoxiomeno

- **Cronoloxía e Autor:** Obra de **Lisipo** (c. 330 a.C.), coñecida a través de copias romanas en mármore.
- **Análise Formal:** Representa un atleta que se está limpando o corpo do suor e do po despois do exercicio (apoxiomeno). Lisipo rompe o canon de Policleto, facendo a **cabeza máis pequena** e o **corpo máis alongado e estilizado** (oito cabezas). O brazo estendido cara adiante rompe definitivamente co **frontalismo** e invita ao espectador a rodear a obra para vela desde todas as perspectivas, o que é unha grande innovación.
- **Significado e Función:** A obra representa un momento cotián e real, afastándose da representación heroica e idealizada dos atletas. Simboliza a transición cara a un **maior realismo** e a busca da interacción da escultura co espazo que a rodea.

Ο Apoxiomeno

Conclusión comparativa

Arte Prehelénica: Tiña un carácter **funcional e relixioso**. A minoica é pacífica e naturalista, mentres que a micénica é militarista e monumental.

Arte Grega: O seu principal obxectivo era a **perfección e o idealismo**. A súa evolución amosa a transición do **estatismo** arcaico ao **equilibrio e harmonía** clásicos, e despois ao **realismo e patetismo** helenísticos.

Legado: A arte grega é a base da arte occidental. O seu ideal de **harmonía, proporción, humanismo e beleza** influíu na arte de Roma, no Renacemento e no Neoclasicismo, sendo un referente indiscutible na historia da arte.

Bibliografía e imaxes de referencia.

- **Teoría:** "Arte Prehelénica e Grega" (PDF).
- **Museos:** Museo Arqueolóxico de Atenas, Museo Arqueolóxico de Creta, Museo Nacional Romano, Museos Capitolinos.
- **Imaxes:** Google Arts & Culture, fotografía libre de dereitos.